

Recenzní posudek doktorské práce

Eva Blinková Pelánová: Německá inspirace v díle Géraarda de Nerval

Pro obtížné, komparatistické téma své doktorské práce si doktorandka od počátku klade dva základní nároky: neomezit se při studiu německých vlivů v Nervalově díle na přetržitý inventář jednotlivin a jejich seznam případ od případu, ale nahlížet tento vliv naopak jako souvislý, ucelený, *dávající smysl*, a tedy pro utváření vlastního Nervalova díla stavebně i významově podstatný. Z toho pak plyne i druhý nárok: právě prostřednictvím zjištěných souvislostí ukázat obecnější kulturní podmíněnost témat, která jsou pro Nervalu příznačná a která bychom při neznalosti německého kontextu (ve francouzském prostředí kulturně nesamozřejmého) příliš snadno pokládali za jedinečně osobní. Míru básnické původnosti a jedinečnosti můžeme ocenit až tehdy, oddělíme-li to, co je kulturně a literárně sdíleno, a konfrontací s jinými verzemi stejné látky teprve poznáme, co svébytného autor vytvořil. Úsilí je o to potřebnější a obtížnější, že u látky fantastické podléháme příliš snadno představě o její originalitě – i když na druhé straně si také rychleji uvědomíme její stereotypy, než je tomu u tematiky všednější, a tedy méně výrazné a méně nápadné.

Ptáme-li se, zda práce těmto nárokům dostala, musíme jednoznačně odpovědět, že ano. Literární korpus, který v daném kontextu existuje, je zpracován se vzrůstající jasností, souvislostí, nejprve značně hutné a nepřehledné, se postupně pročišťují, až v posledních dvou kapitolách, které doktorandka sama chápe jako stěžejní, dospíváme ke zcela zřetelnému pohledu. Závěr práce je pak vzorný a plní skutečně funkci závěru, nikoli pouhého resumé: právě zde je zřetelně ukázána Nervalova básnická svébytnost, v konfrontaci s E. T. A. Hoffmannem a Goethem, kteří jsou v celé práci básníkovými hlavními německými protějšky. Společná témata jako rozpor „vezdejšínosti“ a ideálu, v němž jsou založeny další dualismy, téma dvojníka, ženy-prostřednice, „nižšího demiurga“ atd. jsou tak výsledně určena i v jedinečné nervalovské poloze.

Práce spočívá na velké erudici a rozsáhlém textovém materiálu, s nímž se vyrovnává důkladně a svědomitě, postupuje spíše podrobnou, někdy dokonce tápavou analýzou než pronikavou syntetizující intuicí, postupně se však zcela spolehlivě dobírá svého cíle. Jde o práci přínosnou a její obhájení jednoznačně doporučuji.

Podstatnější připomínky souvisejí se zvoleným postupem „dokazování“: v první kapitole, nesmírně dlouhé, příliš nechápeme uspořádání materiálu; vidíme, že základní souvislosti se tu v sledu konkrétních analyzovaných děl postupně ujasňují, celý postup ukazuje svou oprávněnost teprve v dalších kapitolách. Čtenář tu však leckdy nechápe, proč a na jakém logickém základě se přeskakuje z Nervalu na Hoffmanna a trochu pak na Goetha, analýzy se někdy jeví jako rozvláčné. Lze si představit, že tyto pasáže mohly být poněkud sevřenější, což by pak např. v úvodu práce nechalo trochu místa pro „pozitivní“ informaci: práce neříká nic o tom, jak Nerval k němčině vůbec přišel, jak ji zvládal. Užitečné by bylo také dostat úplný přehled autorů, které překládal – nejen těch, se kterými nejvíc souzněl či alespoň rezonoval (pokud je mezi tím nějaký rozdíl).

To souvisí s autorčinými výhradami k tematické kritice. Je celkem pochopitelné, že tento přístup se nemá uplatňovat nerozvázně, tj. dříve, než se „odcloní“ to, co je do studovaného díla přineseno zvnějšku. Nakonec však musí stejně přijít návrat k tomu, co je podstatné, tedy k rozpoznání básníkovy vlastní „idiosynkrazie“, a to je právě doména tematické kritiky. Obávám se, že ji doktorandka nechápe zcela správně: nejde o přístup v pravém slova smyslu psychologický ani psychoanalytický; nejde o pokoutný návrat biografické metody. Tematickou kritiku nezajímá ani tak „zrod“ díla jako jeho základní poloha v možnostech lidské zkušenosti. Vychází především z fenomenologie a pracuje s jistými obecnějšími zkušenostními konstantami (neboli vlastně se zkušeností po „eidetické redukci“) zachycenými v textu; staví přitom na postulátu vnitřní konsistentnosti lidského vědomí (a tedy existence poměrně stabilního a sourodého „vnitřního světa“) a tento postulat samozřejmě vnímá jako zpochybnitelný. Tematické hledisko je tedy uplatňováno, jakmile mezi německými autory a tématy rozeznáme ty, kteří jsou směrodatní, neboli Nervalovu

ustrojení bližší. Z něho lze pochopit i to, jak si Nerval některé autory, zvl. Goetha, zjevně uzpůsobuje, ale i odstup, který má zřejmě k jiným autorům a které i doktorandka pojednává s rozpaky (Kotzebue, pojednaný okrajově a mimo základní strukturu práce, a vlastně také Nervalovo drama *Léo Burckart*, analyzované letmo a jeví se v podstatě jako odraz myšlenek paní de Staël, nikoli jako výraz nějaké autorovy živé zkušenosti s Německem). Když tedy doktorandka označuje náhled na Nervalovo dílo pod zorným úhlem šílenství za „nepochopitelný“, vyjadřuje se přemrštěně; koneckonců se tomu sama nemůže vyhnout. Výtka adresovaná tematické kritice, že bere jako osobní svéráz to, co je dáno kulturně, lze také relativizovat: jednak obtížností rozlišení (co v osobním svérázu není dáno kulturně, pokud je člověk kulturou v širokém smyslu utvářen i vnitřně?), jednak problematikou sdílení zkušenosti, „fixované“ dílem, mezi autorem a čtenářem (otázka, zda tedy vůbec máme čist díla vzniklá v dobách, k jejichž prožívání už nemáme přístup, a jaké vůbec k tomu lze mít oprávnění). Zde se ovšem dostáváme k obecným otázkám, které stojí mimo záběr posuzované práce.

Drobnější formální připomínky nejsou nijak závažné: v práci se vyskytuje poměrně značné množství překlepů (nepatřičná či chybějící písmena), občas chyba v interpunkci, několik málo chyb tvaroslovných (zvl. v časování sloves a ve skloňování osobních zájmen – tvary ji/jí, ni/ní), jednou chyba v rodové shodě přičestí minulého, jednou najdeme „dobitý“ místo správného „dobyty“. Dá se říci, že tyto chyby jsou vcelku zanedbatelné. Formulační zdatnost je zcela nepochybná.

V Praze 29. srpna 2010

Doc. PhDr. Václav Jamek